

Dalibor BLAŽINA

Ireni, fizikalnim zakonima unatoč

Izgovoreno na pogrebu Ireni Lukšić, Duga Resa, četvrtak, 14. ožujka 2019.

Dopustite da kažem nekoliko riječi u ime Hrvatskog filološkog društva, kao i uredništva časopisa *Književna smotra*. Irena Lukšić bila je naime, pored svega ostaloga, dugogodišnja ugledna i iznimno vrijedna članica predsjedništva HFD-a, a jednako tako, još od kraja osamdesetih godina, tajnica *Književne smotre* – časopisa za svjetsku književnost čiji karakter i duh sjajno reflektira sve Irenine bitne interese: znanstvene, spisateljske, uredničke, prevodilačke. *Smotra* je bila jedinstveni medij njihova prožimanja, i njezin je pečat duboko utisnut u njezin profil i njezinu povijest. Irena dakle nije bila tek obična tajnica: bila je također ne samo autorica i urednica, nego istinski *spiritus movens* *Književne smotre*, njezin idejni pokretač i njezina snaga, promotor i realizator one namjere koja je skrivena u samoj ideji časopisa: u književnu potragu za Drugima. Uostalom, upravo je zato od kraja osamdesetih godina Irena osnovala i samostalno vodila uglednu znanstvenu Biblioteku *Književne smotre*.

Irena Lukšić rođena je 10. ožujka 1953. godine, umrla je na svoj 66. rođendan, u nedjelju, ovdje, u svom stanu u Dugoj Resi. Umrla je kao što je i živjela – samozatajno, samotnjački, svjesno odabirući svojevrsnu izolaciju, koja joj bila potrebna da bi pisala. Voljela je život, ali je najviše voljela književni život i život književnosti. Uostalom, te se dvije sfere u njezinom slučaju nikako nisu isključivale. O tome svjedoči njezin golemi društveni i kulturni angažman, kao i njezin impozantan opus u svim dimenzijama stvaralaštva kojima se bavila. O tom opusu ovih su dana pisali mnogi, i nemam namjeru ovdje ponavljati činjenice, koje zapravo govore same za sebe.

Zanima me nešto drugo – što je u Ireninom slučaju svemu tome bilo zajedničko? Rekao bih, potraga za tragovima književnosti i egzistencija koje se u književnosti ogledaju – kako, uostalom, sugerira naziv njezine druge slavne biblioteke – Na tragu klasika. Načelno, riječ je o potrazi za tragovima književnosti u vremenu koje više gotovo ni po čemu nije “klasično”. Pritom je Irena je i kao književnica, ali i kao znanstvenica, promicala prije svega ideju intertekstualnosti i interkulturalnosti, koju obično podrazumijevamo kada govorimo o postmodernizmu. Nije, dakle, očajavala za nekim starim vrijednostima, već je u svoju viziju književnosti uključivala svojevrsnu vlastitu inačicu ludizma – opozitnu u odnosu na svaku

ukočenost i mrtvilo. U tom smislu igra elementima književnosti bila je, u njezinu književnom, pa i znanstvenom radu, njezino osobno i ekskluzivno područje slobode – područje u kojemu je nastojala bilježiti znakove vlastitog vremena i identiteta, svoje vlastite književne egzistencije.

Što je i koga je u tim tekstovima tražila? Prije svega svoju generaciju 60-ih, zalutalu u pogrešnom vremenu; svoje ruske i sve druge emigrante, porazbacane po bespućima prognanih i prezrenih sudbina 20. stoljeća; ogledavala se u životima ženskih umjetnica koje su tražile potvrdu u svijetu koji ih je odbacivao; tražila je književne junake u ogledalu vlastitog vremena. Njezina simpatija za autsajdere gotovo da je imala programni karakter. U njima je tražila i vlastite odraze.

Odabrala je, dakle, ulogu posrednika – posrednika ne samo između nacionalnih književnosti (prije svega ruske i hrvatske), književnih formacija, poetika, fenomena, ideja, projekata – ali i raznih egzistencija – jer što li je drugo književnost, u krajnjoj instanci, nego medij posredovanja egzistencija u vremenu i prostoru? Irena je vjerovala je u takvu posredničku ideju književnosti, u smislenost potrage za vremenima i ljudskim sudbinama koji su u književnosti utisnuti i koje vrijedi uvijek iznova uvesti u polje vlastitog iskustva. Pritom je voljela i samu ideju književnog života. Biti u svemu tome, participirati i graditi – s tom idejom živjela je kao pisac, prevodilac, urednik.

Draga Irena,

Jučer je bila srijeda, još prije nekoliko dana očekivao sam da ću te vidjeti u uobičajeno vrijeme, u srijedu negdje oko 11,30 kada bi stizala iz svoje Duge Rese na fakultet, u našu B-221, na svoje uobičajeno smotraško dežurstvo.

Ovaj put pripremio sam skicu dopisa koji smo namjeravali poslati na razne adrese, a u povodu našeg jubileja – 50. obljetnice izlaženja *Književne smotre*. Htio sam da zajedno, baš kao što smo to uvijek činili, provjerimo jesmo li sve dobro promislili, jesmo li sve dobro isplanirali. Dakle onako kako smo radili punu 21 godinu, otkada smo zajedno preuzeli vođenje i uređivanje *Književne smotre*.

Ove srijede, međutim, nisi došla. Vijest koja je stigla dan ranije bila je pomalo iznenađujuća, ali neumoljiva. Svoju si slabost skrivala, premda je bilo očito da ti je zdravlje nagriženo. Vjerovao sam u tvoju

vitalnost, ali ovaj sam se put prevario. Ostala si svoja, nisi odala tajnu...

Od sada ćemo morati bez tebe. Bit će to jako teško. Tvoje iskustvo razgovaranja, pregovaranja, dogovaranja, tvoje ideje koje su nas često izvlačile iz raznoraznih problema, silno će nam nedostajati. Ali još više nedostajat će nam tvoj lik, tvoj blagi osjećaj za šalu i humor, tvoja intelektualna znatiželja i okrenutost svijetu – tako nalik na onu koju je živio naš zajednički učitelj, pokretač *Književne smotre*, profesor Zdravko Malić, čije si *Dnevnike* nedavno s istinskim entuzijazmom objavila.

Danas, u srijedu, namjeravao sam ti pročitati vijest koja je upravo objavljena. Dopusti da citiram:

“Ruski znanstvenici s moskovskog Instituta fizike i tehnologije, uz pomoć kolega iz Švicarske i SAD-a

napravili su nešto što se protivi zakonima fizike. Pomoću kvantnog računala uspjeli su promijeniti tijekom vremena. Koristeći elektrone i principe kvantne mehanike, istraživači su uspjeli vratiti vrijeme. Točnije, bilo tko je u tom trenutku promatrao računalo vidio bi događaje kao da se vrijeme vratilo nekoliko sekundi unatrag. Ovo otkriće ne samo da bi moglo promijeniti naše shvaćanje i uporabu kvantnih računala te kvantne mehanike, već i neke fizikalne zakone.”

Volio bih da je ova vijest istinita, da se vrijeme može vratiti. U tom smislu vjerujem u znanost i njezinu fantastiju. Mislim da bi te ova novost zainteresirala i pomalo nasmijala.

Naša obljetnica ove će godine proteći bez tebe. Strašno ćeš nam nedostajati. Ali vjerujem da ćeš ipak biti s nama – trenutnim fizikalnim zakonima unatoč.